Norsk Oljemuseum

Årbok 2019

Petroleumsnæringen i det nye klimalandskapet

av Kjersti Melberg

Vi teller år 2020. Høye ambisjoner og motstridende meldinger i et komplekst kart av klimaendringer, -mål og -tiltak møter oss daglig i media. Stemningsskiftet i den offentlige debatten berører petroleumsnæringen på mange vis. Man skal ikke langt tilbake før den dominerende forestillingen blant beslutningstakerne i energisektoren og i politikken var at «verden trenger mer olje og gass», og at «veksten i etterspørsel etter olje og gass kommer til å fortsette». Profilerte personer i petroleumsnæringen går nå offentlig ut og erklærer at de har fulgt samvittigheten og gjort karriereskifter fra petroleum til fornybar energi.

Petroleumsnæringen har verdens klimaøyne rettet mot seg, og møtes daglig av kritiske røster fra blant annet miljøorganisasjoner, ungdomsbevegelser og andre politiske miljøer, opinionen, (deler av) næringslivet og egne ansatte. Norge må stanse letingen etter nye olje- og gassreserver, stanse utbyggingen av oljeinfrastruktur og bruke sin rikdom til å ta et større klimaansvar, uttrykker FNs spesialrapportør for menneskerettigheter og miljø, David Boyd, i en fersk rapport til norske myndigheter.[1] Olje- og gassnæringen er vant til å motta kritikk for sine strategier og operasjoner, men i løpet av de siste årene synes det å ha skjedd et taktskifte i debatten rundt oljeutvinningen på norsk sokkel. Det skjer både en polarisering av synspunktene og et generelt stemningsskifte i den offentlige klimadebatten. Den tilsynelatende økende skepsisen som er i ferd med å vokse frem mot leting og utvinning av olje og gass, har selvsagt sammenheng med en økende bevissthet om klimaendringer og energiomstilling.

Sammen med FNs bærekraftsmål danner Parisavtalen et normativt kompass som legger føringer for myndigheter og næringsliv.[2] Togradersmålet

Foto: Shadé B. Martins

i Parisavtalen sies å kreve radikale endringer i verdens energiforsyning med innfasing av lav- og nullutslippsløsninger, samt smart og effektiv energibruk. «Det grønne skiftet» med realisering av lavutslippssamfunnet betyr en enorm omstilling og energiomlegging for alle samfunn og de fleste næringer, men i særlig grad for petroleumsnæringen. Det store bildet tilsier at petroleumsnæringens hovedutfordringer på sikt vil være uttømming av ressurser (med lavere leteaktivitet), og en strammere klimapolitikk og klimautfordringer som reiser uvisshet rundt olje- og gassprisene.

Investorer frykter såkalte «stranded assets» i petroleumssektoren[3], og migrerer til andre mer bærekraftige alternativer.[4] Vil det da holde med større og mindre forbedringstiltak i petroleumsnæringen for å redusere Norges CO_2-utslipp, som for eksempel elektrifisering og gradvis omstilling til forretningsmodeller for fornybar energi, eller må det mer drastiske endringer til?

Analytikere påstår at motstanden mot oljevirksomhet øker, og at industrien selv ikke hjelper til med å bedre omdømmet.[5] Det sies at oljeindustrien er flink til å gi svar, men ikke til å lytte. Hovedbudskapet fra oljeselskapene har lenge vært at selv om de skal investere mer i fornybar energi, skal de fortsette med olje og gass i flere tiår fremover. Samtidig er industrien opptatt av å rekruttere fra de yngre generasjonene, men de unge velger ikke en industri de ikke lenger har tillit til. Så næringens omdømme er i høyeste grad i spill. Det er i dette landskapet petroleumsnæringen og Norsk Oljemuseum må finne sin videre vei. Denne artikkelen kan

FNs bærekraftsmål.
Illustrasjon: FN

leses som en refleksjon over denne sammensatte utfordringen.

Mitt utgangspunkt er en antagelse om at petroleumsnæringens fremtid avhenger ikke bare av hvordan man håndterer og realiserer klimapolitikken og den praktiske omstillingen, men også av de voksende utfordringene knyttet til næringens omdømme og rekruttering. Jeg spør: Er trendskiftet i opinionen, politikken og petroleumsnæringens strategi og drift reelt? Er dette et vendepunkt for hvordan man ser på petroleumsnæringen, eller vil det hele «blåse over»? Hva gjør dette med de som jobber i denne næringen? I en refleksjon rundt slike spørsmål, vil jeg ta opp temaer som petroleumsnæringens politiske dilemma og omdømmeutfordringer, og gå nærmere inn på utviklingen i opinionen og næringslivet. Artikkelen avslutter med en presentasjon av hvilke initiativer museet tar for å favne klima- og miljøspørsmål.

Oljepolitikk og klimapolitikk i klemme

I Norge har en lenge skilt mellom oljepolitikken på den ene siden og klimapolitikken på den andre siden. Dette skillet er imidlertid under press, ikke bare fra særinteresser og de mindre politiske partiene, men fra fløyer langt inne i de store etablerte politiske partiene.[6] Dilemmaet er at Norge prøver å være både et oljeland og et klimaland på samme tid. Vi gjør mye bra i klimakampen med blant annet å spille en sentral rolle i utviklingen av et marked for elbiler, og nesten all egenprodusert elektrisitet (99 prosent, gjennom vannkraft) er fornybar. Samtidig har vi en stor olje- og gassproduksjon, som utgjør Norges desidert største næring og ledes an av oljeselskapet Equinor som den norske stat eier 67 prosent av. For Norge vil en vellykket klimapolitikk kunne føre til lavere inntekter fra norsk sokkel, redusert lønnsomhet i fremtidige utbygginger og mindre interesse for å lete etter mer olje og gass. Landet har lenge hatt høye klimamål, og er bundet av flere internasjonale avtaler. Målet med den internasjonale klimapolitikken er å dempe etterspørselen etter olje og naturgass, blant annet ved å drive inn en kostnad ved CO_2-utslipp. Ambisjonene i Parisavtalen var skyhøye og får konsekvenser for både næringsliv og enkeltpersoner. Strammere internasjonale klimaforpliktelser medfører krav til reduserte utslipp i alle verdikjeder.

Norge støtter også aktivt opp om bærekraftsmålene som inngår i verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene står stadig på kravlistene for både politikkutforming, næringsutvikling og kunnskapsproduksjon. Samtidig som petroleumsnæringens kjerneaktiviteter utfordres, leverer oljeselskaper og leverandører i næringen rekordresultater. Resultatet i form av bidrag til statskassen nyter vi alle i velferdsstaten Norge godt av. Et spørsmål som stadig dukker opp i debatten er: Hvordan kan en nasjon med så høye

klimaambisjoner også selge olje, som bidrar til de klimaendringene vi kjemper mot?[7]

Hvorvidt og hvor mye av klimaendringene som er menneskeskapte og hvor mye skyld og ansvar norsk petroleumsvirksomhet har for det, er et tema som vekker debatt og avdekker stor uenighet mellom ulike leire. Men uansett hva en måtte mene om global oppvarming, vil alle måtte tilpasse seg en omlegging av energi- og klimapolitikken.[8] Det vil over tid bli mer kostbart å slippe ut CO_2, politikk vil bli lagt om for å regulere forsyning og bruk av fossile brensler, og aktiviteter som medfører CO_2-utslipp vil koste mer. Europakommisjonens forslag til ny klimalov lovfester målet om en klimanøytral union innen 2050. Enkelt sagt vil de som driver med utvinning av olje og gass

Liv Reidun Brakstad er performance- og billedkunstner. De siste årene har hun reist rundt i verden med en bandasjert jordklode. Foto: Shadé B. Martins

(og kull) kunne få en margin på sine råvarer gjennom høyere karbonskatt for eksempel, noe som vil medføre en reduksjon i produksjon, forbruk og utslipp av klimagasser. Satt på spissen vil vellykket klimapolitikk føre til stagnasjon i produksjon av olje og gass, og til svakere utsikter for petroleumsnæringen. Det faktum at produktet fra landets viktigste næring er en del av problemet bak klimautfordringen, er selvsagt en stor utfordring, både for petroleumsnæringen og landets økonomi.

Er det i det hele tatt mulig å bygge ned Norges største næring, og erstatte med annen, «grønnere» næringsvirksomhet? Eksperter mener Norge vil være godt stilt i omstilling og diversifisering fordi vi har det meste av utvinningen bak oss, mange milliarder på bok, høyt utdannende arbeidstakere i et fleksibelt arbeidsliv med stor tillit mellom myndigheter, arbeidsgivere og arbeidstakere, et solid demokrati og generelt god omstillingsevne. Under og i etterkant av den massive nedturen som petroleumsnæringen var igjennom fra 2014, viste bedriftene stor evne til omstilling og nytenkning blant annet i form av effektivisering, digitalisering og orientering mot nye markeder.[9] Et poeng som er blitt fremhevet flere steder er at det er vår evne til å utnytte tilgjengelig arbeidskraft som er avgjørende for vår velstand, ikke oljen per se. På *regjeringen.no* presenteres beregninger som viser at verdien av vår arbeidsinnsats utgjør den klart største delen av nasjonalformuen – drøyt 80 prosent – mens

gjenværende petroleumsressurser utgjør fire prosent. Hvis petroleumsvirksomhet skulle bygges ned, ville det imidlertid få store konsekvenser både for arbeidstakerne i kjerne- og tilgrensende virksomhet, pengestrømmen inn til Oljefondet og bruttonasjonalproduktet, overskuddet i handelen med utlandet og skatteinntektene til staten.

I tillegg til de store inntektene, verdiskaping, inntekter til staten og eksportverdi skaper oljenæringen et stort antall arbeidsplasser og står i spissen for betydelig teknologi- og kompetanseutvikling. Men i en verden der klimagassutslippene må kuttes, ligger den fossile industrien lagelig til for hugg. Et helt sentralt spørsmål er derfor: «Hvor stor andel av de fossile energikildene må bli liggende for at vi skal nå klimamålene?»[10] Dette er på sett og vis for så vidt ikke et nytt dilemma. Allerede fra 1970-tallet og i de ti oljebud har norsk oljepolitikk hatt et mål

De ti oljebud, fra utstillingen Oljen i økonomien, på Norsk Oljemuseum. Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

om fornuftig bruk av ressursene og ambisjoner om et moderat utvinningstempo for ikke å ødelegge «den grunnleggende balanse i naturen». Men aktualiteten og presset for å prioritere klimapolitikk fremfor oljepolitikk synes å være sterkere nå enn noen gang.

Klimapolariseringen: opinionen og petroleumsnæringens omdømme

Innbyggernes oppfatninger av petroleumsnæringens virke bidrar til å forme industriens omdømme, og vil ha stor betydning for industriens fremtid. Men hva skjer med holdningene til klima og miljøvern over tid? Miljø har jo lenge vært på den politiske dagsorden. Ved stortingsvalget i 2017 sa nærmere 30 prosent av velgerne at klima påvirket hvilket parti de skulle velge, men akkurat hva de ulike partiene skulle gjøre for å kutte klimagassutslipp synes halvparten det var vanskelig å forstå.[11] Miljøorganisasjonene tolker dette som at partiene enten ikke har skjønt hvor viktig klima er for mange, eller at de bevisst snakker om andre ting – som generell oljepolitikk.

Det er imidlertid mye som tyder på at det har skjedd et opinionsskifte når det gjelder klima- og miljøtemaet de siste tiårene. Opinionen påvirker og påvirkes av både organisasjoner, media, politikere og næringslivets kampanjer og budskap. Det kan for eksempel tenkes at hyppig omtale i media har bidratt til et opinionsskifte. Ulike teorier vil ha det til at folks engasjement

i klimaspørsmål går i sykluser og påvirkes av graden av offentlig oppmerksomhet og synlige katastrofer, men store verdiundersøkelser bekrefter at den norske opinionen har blitt stadig mer opptatt av klimaspørsmål og mer bekymret for miljøet.[12] Det store flertallet mente at globale miljøproblemer er av alvorlig art.

Norsk medborgerpanel ved Universitetet i Bergen har siden 2014 undersøkt nordmenns holdninger til ulike klima- og miljøspørsmål. Denne undersøkelsen viser at den norske befolkningens bekymring for klimaendringer er relativt stabil over tid, og at en betydelig andel av den norske befolkningen er bekymret for klimaendringer over tid. Kvinner er i høyere grad mer bekymret enn menn. Det norske folk har imidlertid en tendens til å dele seg på midten i disse spørsmålene. Cirka halvparten er nemlig «svært bekymret» eller «bekymret» for klimaendringene, knapt halvparten ønsker status quo eller vekst i oljenæringen, mens drøyt halvparten ønsker reduksjon eller avvikling. Et klart flertall i befolkningen er imidlertid motstandere av olje- og gassutvinning i Lofoten og Vesterålen, og andelen har økt fra og med våren 2017.[13] Olje- og gassvirksomheten møter størst motstand i Nord-Norge og i Oslo/Akershus. Bare på Vestlandet har industrien flere tilhengere enn motstandere. Forskerne som anvender Medborgerpanelet mener at årsaken til det er at arbeidsplasser er viktig for hva folk mener.[14] Med tanke på skillene i befolkningen hva angår klima- og miljøspørsmål er det ikke overraskende at den offentlige debatten om temaet ofte blir polarisert.

Hva er det som får folk til å engasjere seg i temaet? En ny, europeisk undersøkelse viser at det norske folk bryr seg stadig mer om klimaendringene, ettersom klimaendringer blir geografisk mer synlige.[15] Denne holdningsundersøkelsen konkluderer videre med at folk flest støtter politikk som adresserer klimaendringene, og at fornybar energi blir sett på som veldig positivt. Det er forskjell på de politiske partiene i Norge. Noen setter klima høyt på dagsorden, andre ikke like høyt. De fleste politiske ungdomspartiene har en tydelig miljøprofil. Flere av dem krever at Norge ikke skal åpne nye olje- og gassfelt, mens noen vil ha full stans i oljeleting og nei til alle nye konsesjoner på norsk sokkel.

De yngre generasjoners politiske engasjement og oppfatninger av petroleumsnæringen er av særskilt interesse for en industri som er avhengig av å rekruttere nye generasjoner medarbeidere med den rette kompetansen. Det er forskjeller mellom generasjonene i synet på klima og miljø. Det nevnte medborgerpanelet viser at folk i aldersgruppen 18–29 år jevnt over viser høyere grad av bekymring enn andre aldersgrupper. Men mens den eldre generasjonen ser på tallenes tale og betydningen av oljesektoren for norsk økonomi, ønsker de unge å ta klimahensyn.

Det investeres betydelige mengder forskningsmidler for å frembringe mer kunnskap og innsikt i klima- og miljøspørsmål, og Norge har etter hvert fått flere anerkjente forskningsmiljøer på fagfeltet. En relativt stor andel i befolkningen er imidlertid skeptisk til resultatene fra klimaforskningen. Norges forskningsråds ferske befolkningsundersøkelse viser at mens folks tillit til forskning generelt er høy, synes klimaspørsmålet å skape polarisering også når det gjelder forskning. Kun 56 prosent har stor tillit til klimaforskningen, mens 13 prosent har liten eller svært liten tillit til forskning på dette feltet. John-Arne Røttingen, som er administrerende direktør i forskningsrådet, betegner dette som «urovekkende».[16] Også dette indikerer at klima er et omdiskutert tema som i grupper av befolkningen får lavere score på tillit enn forskning på områder som ikke er politisk kontroversielle.

Ungt engasjement under klimabrølet i Stavanger.
Foto: Shadé B. Martins

De unges (og etter hvert de voksnes) høylytte klimastemmer

En god indikator på petroleumsnæringens popularitet blant de yngre generasjonene, er deres valg av studier. De siste årene har det vært en drastisk nedgang i antall norske studenter som satser på det tidligere så populære petroleumsfaget, viser søkertallene fra norske universiteter. Dette er delvis en konsekvens av usikkerheten som preget bransjen fra 2014 som førte til at rundt 50.000 mistet jobben. Dette skapte usikkerhet blant unge, som tidligere hadde sett på næringen som en trygg og godt lønnet arbeidsplass. Den andre faktoren er ungdommens engasjement for klima; de har tenkt å redde verden andre steder enn i oljebransjen. Og ungdommen påvirkes av stemmene i den offentlige debatten som snakker om at oljekranene skal skrus igjen. Når bransjen stabiliserer seg og nå rekrutterer kandidater igjen, skulle man tro at søkertallene gikk opp – men dette er ikke tilfellet. Fra 2015 til 2019 er nedgangen i antall søkere mellom 75 prosent og 80 prosent på de ulike studiestedene.

Som en tilpasning ser universitetene seg nødt til å legge ned studieprogrammer i petroleumsfag, mens andre endrer profilene på programmene til det mer generelle 'energifag' med hovedvekt på fornybar energi. Det forklares med at energibransjen er en av sektorene hvor det er størst omstilling på grunn av klimaendringer, og at det derfor er nødvendig å legge om studiene.[17] For eksempel er tidligere «petroleumsfag» ved Universitetet i Stavanger døpt om til «Energi- og petroleumsteknologi». I tillegg har nye studier med klima- og miljøprofil innen samfunnsvitenskapelige og humanistiske fag rukket å bli populære blant studentene. Den avgjørende faktoren for denne trenden er selvsagt de unges motivasjon, karriereplaner og engasjement for klimaspørsmål. Selv om petroleumsnæringen argumenterer for teknologioverføring og viser til sine fornybarprosjekter står den svakt i det nye klimatrendbildet.

Et annet synlig tegn på ungdommens klimaengasjement er alle skolestreikene for klimaet og andre protestaksjoner med unge (og etter hvert voksne) deltakere som i 2019 tok til gatene for å kreve handling for klimaendringer. Den svenske skoleeleven Greta Thunberg har streiket for klimaet siden høsten 2018, og har blitt et ikon for mange i klimakampen. Kravene om en rask og radikal endring av klimapolitikken toppet seg med en rekke klimabrøl-aksjoner som ble arrangert i norske byer på høsten. Og et av de sentrale kravene i de ulike klimaaksjonene

Skolestreikende ungdom i Stavanger sentrum. Foto: Shadé B. Martins

er avvikling av oljeindustrien. Folkelig støtte utløser gjerne politiske endringer, og selv om den politiske effekten av klimabrølet enn så lenge ikke lar seg måle, bærer klimastreikende ungdom og offensive ungdomspartier bud om at en ny politikk vil komme i flere politiske fløyer fremover.

Samtidig som skolestreiker og klimabrøl fikk mye oppmerksomhet i 2019, var også andre stemmer fra ulike fløyer synlige i klimadebatten. En gjenganger i ordinære og sosiale medier har blitt begrepet «klimaskam», som for eksempel ble koblet til det å jobbe i petroleumsnæringen. På et vis er «klimaskam» et uttrykk for et økende klimaengasjement, og en økt bevissthet om hvordan næringens aktivitet påvirker klimagassutslippene her hjemme og ute i verden. Som et motsvar dukket snart begrepet «stolt oljearbeider» opp i spesielt sosiale medier. Mange arbeidere med (nåværende eller tidligere) tilknytning til bransjen reagerte på hvordan «klimaskam» som uttrykk og fenomen la skylden for klimaproblemet på de som har (hatt) arbeidsplassen sin i oljen, og markerte profilbildet sitt på sosiale medier med «stolt oljearbeider». Det er en enkel protest mot stigmatisering av en hel bransje, sa fagforeningene.[18]

Nylig har det også dukket opp aksjonister med tilhørende grupper i sosiale medier som kaller seg henholdsvis «Folkeopprøret mot klimahysteriet» og «Folkeopprøret mot folkeopprøret mot klima-

Skjermdump av Facebookgrupper

hysteriet» med hundretusenvis av medlemmer og oppmerksomhet i den offentlige debatten. Slike aksjonsformer og begrepsbruk er nettopp eksempler på hvordan petroleumsindustrien har blitt et hovedtema og -objekt i en klimapolarisert politisk debatt. Og det illustrerer samtidig hvorfor næringen for tiden sliter med sitt omdømme.

Hvilke holdninger har så oljearbeiderne til det grønne skiftet? Mange vil ha det til at de som arbeider i olje- og gassindustrien har usikre jobbutsikter når verden må kutte i bruken av fossile brennstoff. Interessant nok pågår det for tiden forskning som undersøker hvordan arbeidere som jobber med fossil energi blant annet i Norge ser på sin egen rolle i et grønt skifte. Tidlige funn fra forskningsprosjektet

«WAGE: Arbeid og organisering i en grønn økonomi» ved Universitetet i Oslo viser at oljearbeidere og deres tillitsvalgte er usikre både på egen jobbfremtid og nasjonaløkonomiens bærekraft. De opplever det som grunnleggende utakknemlig at de som nyter godt av oljearbeidernes verdiskapning også går inn for å avskaffe dem. En fagforening kan spille en viktig rolle i å få gjennomført et grønt skifte, men frykten for at det grønne skiftet kan bidra til dårligere sikkerhet, lønn og arbeidsvilkår, gjør at fagbevegelsen har en forsiktig holdning til klimatiltak, er en tidlig konklusjon fra WAGE-forskerne.[19] Slike erfaringer og opplevelser fra dem som har sitt levebrød i oljen, er symptomatisk for den brytningstiden som næringen er inne i.

Hulda Holtvedt, norsk politiker for Miljøpartiet De Grønne og tidenes yngste parlamentariske leder. Her etter innspilling av NRK-programmet Debatten, hvor hun debatterte mot daværende olje- og energiminister, Kjell-Børge Freiberg, på Norsk Oljemuseum. Foto: Shadé B. Martins

Nye veikart for klima?

Klima, miljø og økonomi henger tett sammen. Klimaendring fører med seg klimarisiko, som betyr risiko for næringslivet og raskt har blitt en katalysator for omstilling. Den klimabevissthet som finans- og investeringsmiljøer nå krever, og tilpasningen fra bedrifter i ulike næringer og sektorer globalt for bedre forhåndsregler, porteføljer og satsinger, påvirker i høyeste grad også den norske petroleumsnæringen. Klimarisiko er nemlig blitt den sentrale verdien når finans-giganter legger sine investeringsstrategier. Klimarisiko er et begrep som favner både klimaendringer og tiltakene som skal bekjempe disse.

Begrepet «finansiell klimarisiko» har de siste årene fått mye oppmerksomhet, ikke minst innen finans- og næringsliv. Det er blant annet i rapporten fra ekspertgruppen 'Task Force on Climate-related Financial Disclosure' (TCFD) blitt utarbeidet retningslinjer for hvordan selskaper bør rapportere om klimarisiko. Denne rapporten identifiserer tre områder der klimaspørsmål medfører økonomisk klimarisiko. For det første fysisk risiko som inkluderer kostnader knyttet til fysisk skade som følge av klimaendringer. For det andre overgangsrisiko som kjennetegnes av økonomisk risiko knyttet til overgangen til lavutslippssamfunnet. For det

tredje ansvarsrisiko som er erstatningskrav knyttet til beslutninger som på en eller annen måte kan knyttets til klimapolitikk og klimaendringer.[20] Nøkkelordene er fallende etterspørsel, og de økonomiske og politiske effektene dette vil ha.

At klimarisiko er kjerneverdien blant annet i finansgiganten Blackrocks investeringsstrategi, understreker viktigheten av fenomenet. Toppsjef Larry Fink i Blackrock konkluderer med overskriften i sitt legendariske, årlige, offentlige brev til CEO-er ('chief operating officers') at klimaendringene vil føre til «A fundamental reshaping of Finance».[21] Finks hovedbudskap er at bevisstheten i verdens finansmarkeder om klimaendringene og den store betydningen dette vil ha for verdens økonomiske vekst, er blitt betydelig. I praksis innebærer det at finansverden er inne i en fundamental endringsprosess på grunn av klimaendringene, og at investorer vil unngå selskaper som unngår klima- og bærekraftrisiko.

For petroleumsnæringen som har basert seg på leting, utvinning og salg av fossil energi, er dette åpenbart en stor utfordring på mange plan. Nye grep tas imidlertid for å tilpasse seg den nye klimahverdagen, og blant annet stiller en samlet norsk petroleumsnæring seg bak et nytt veikart for klima. KonKraft – samarbeidsarenaen for Norsk olje og gass, Norsk Industri, Norges Rederiforbund og Landsorganisasjonen i Norge (LO) – med LO-forbundene Fellesforbundet og Industri Energi, startet nemlig 2020 med å lansere nye klimamål for petroleumsnæringen.[22] Dette innebærer at Equinor, LO og NHO setter seg historiske mål om en utslippsfri norsk sokkel innen 2050.

Elektrifisering av plattformene er det viktigste tiltaket i veikartet, men også effektivisering og digitalisering skal bidra. Implementering av ny strategi og teknologi sies å ha ført til at gamle konfliktlinjer i næringen har forsvunnet og at de har sett på det som «bare skal løses». Det har vært mye enklere enn folk kanskje skulle tro, sa Hildegunn Blindheim, direktør for klima og miljø i Norog.[23] Equinor sier at selskapet ser på det nye veikartet for klima som 'en naturlig del av vårt samfunnsansvar', og understreker at deres klimaplan ikke er politikk, men forretninger.[24] Med en slik avtale søker Equinor og de andre partene i KonKraft å kommunisere til samfunn, borgere og ikke minst investorer at de tar klimaansvar for å hente ut ressursene på norsk sokkel på en sikker og lønnsom måte med lavest mulig klimagassutslipp.

Mange bedrifter prøver å markere seg som «grønne» bedrifter som jobber mot global oppvarmning ved å eksempelvis bli fossilfrie og karbonnøytrale innen et gitt årstall (2030 og 2040 er gjengangere). Investorer forventer imidlertid ikke bare at bedrifter har en plan for samfunnsansvar som inkluderer tiltak mot klimarisiko, men at de også har ambisjoner om

diversifisering og en forretningsportefølje som inkluderer satsinger innen fornybar energi. De siste årene har det også skjedd en betydelig dreining fra fossil til fornybar energi som grunnlag for næringsutvikling og investeringer. Et eksempel på de store utfordringene oljenæringen har med tanke på attraktivitet i markedet, er hvordan investeringsselskapet HitecVision mislyktes i å selge 12 offshore serviceselskaper som de hadde investert i. Det var ifølge media 'null interesse for de norske oljeservice-selskapene'. Løsningen for HitecVision ble å beholde selskapene, slå de sammen i et nytt milliardkonsern og vri porteføljen bort fra olje og gass.[25]

Fornybar energi har gått fra å være et tema for spesielt interesserte til å bli en næring og milliardindustri som også tradisjonelle olje- og energiselskaper må forholde seg aktivt til. Behovet for å begrense klimaendringene fører med seg økt interesse og behov for alternative energiformer, nye forretningsmodeller og mer bærekraftig verdiskaping. Flere av oljeselskapene har justert de langsiktige strategiene sine som en respons på klimautfordringen og klimapolitikken. Fra å være spesialiserte på leting, utbygging og produksjon av olje og gass, sprer de nå investeringene ut på fornybare energiløsninger, i tillegg til økt satsing på andre felt som kraftmarkedet. De jobber med andre ord aktivt for å diversifisere porteføljen sin.

Fra utstillingen «Klima for endring» på oljemuseet.
Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

En «grønnere» energiprofil for petroleumsnæringen kan være klokt å jobbe for av flere årsaker. Som kjent viste oljenedturen fra 2014 hvor sårbare selskapene, medarbeiderne og de oljeavhengige regionene er med hensyn til oljepris og annen markedsusikkerhet. De som kjenner den norske oljenæringen godt, for eksempel oljeservicetoppen og konsernsjef i IKM Gruppen Ståle Kyllingstad, mener at man går inn i en stabil periode som kanskje om noen år, vil gå gradvis nedover, men at en ny opptur aldri vil komme.[26] Kyllingstad sier at klima er noe som bransjen tar veldig alvorlig. Han er opptatt av hvordan industrien kan finne nye markeder i «grønne» næringer. Han er opptatt av at konsernet både skal jobbe med 'decommissioning' (opprydding etter utført bruk av plattformen) og satse mer på klimaløsninger som går på vind – offshore vind og bunnfaste vindmøller. Han erkjenner samtidig at selv om det ligger mye

KÅKÅnomics på museet. Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

En av aktivitetene under familiedagen var å så egne frø. Kjøkkenhage-ekspert Margunn Ueland delte tips og triks med både unge og gamle. Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

arbeid for leverandørindustrien i omstillingen, er det likevel på langt nær nok for å opprettholde aktivitetsnivået i leverandørindustrien.

Det grønne skiftet er imidlertid bare en av flere parallelle omstillinger som petroleumsnæringen er inne i og står overfor, og som man må evne å kombinere og håndtere. Klimahensyn skjer parallelt og avhengig av ny teknologi knyttet til eksempelvis automatisering og digitalisering. Hele denne omstillingspakken får store konsekvenser for hvordan man arbeider i petroleumsnæringen fremover. Mange aktører i petroleumsnæringen har stor tro på at kompetanse og teknologi fra norsk sokkel kan bidra aktivt i CCS-arbeidet (karbonfangst og -lagring), og dermed løse et verdensproblem. Når man står overfor store teknologiske og menneskelige utfordringer med tanke på å lykkes med et «grønt skifte», har norsk petroleumsnæring lang erfaring og betydelig kompetanse med hensyn til omstillinger generelt. Den synes å være godt rustet til å tilpasse seg og tenke nytt i nye, «grønnere» markeder.

Norsk Oljemuseums rolle i det nye klimalandskapet

Petroleumsnæringen befinner seg åpenbart i et opphetet debattklima. Norsk oljemuseum er opptatt av å formidle debatten om petroleumsindustrien på en nyansert og respektfull måte. I tillegg ønsker museet å bidra med utstillinger og dokumentasjonsprosjekter som reiser spørsmål om petroleumsnæringens utfordringer i det nye klimalandskapet. Dette er for tiden tema i flere utstillinger, arrangementer og i prosjekter ved museet. I mai 2019 åpnet utstillingen «Klima for endring» på museet, som tar for seg konsekvensene av klimaendringene, og spørsmål om hva olje- og gasshistorien kan lære oss om klimautfordringen og hvordan det berører den norske petroleumsvirksomheten.[27] Klima og miljø var også tema under familiedagen ved Norsk Oljemuseum den 12. mai 2019. Museet huset også flere debatter med deltakere fra miljøbevegelsen, politiske partier, aktivister og bransjefolk, blant annet under økonomifestivalen KÅKÅnomics i oktober 2019, og museets årlige arrangement «Oljeselskap» under forskningsdagene.

Tøffe tider for petroholikere?

Folks meninger om oljeinntektene er viktige for petroleumsindustriens maktposisjon. Hvis nordmenn skulle mene at olje og gass ikke lenger er så viktig for landets økonomi, eller at bransjen preges av miljømessig og økonomisk risiko, har oljebransjen mistet makt.[28] Jeg har i denne artikkelen vist noen eksempler på hvordan både befolkning, eksperter, politikere og investorer utfordrer petroleumsnæringen. Nyhetene melder om flommer, branner, hetebølger, tørke og smeltende is, og støttes av faglige rapporter som understreker alvoret. Med Greta Thunberg og de klimastreikende ungdommene reiser det seg en ny grønn bølge. For Norge og petroleumsnæringen er det en gigantisk utfordring at det er produktet fra den viktigste næringen i landet som er

Stavangers ordførerkandidater i duell på oljemuseet. Daria Maria Johnsen (MDG), Kari Nessa Nordtun (Ap) og John Peter Hernes (H) ble grillet av utstillingsleder Anja W. Fremo (t.v.) og historiker Trude Meland (t.h.) under «Oljeselskap». Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

hovedproblemet bak klimautfordringen. Politisk vil det i lengden bli stadig mer krevende å holde oljepolitikken adskilt fra klimapolitikken. Det sentrale spørsmålet er med tanke på hvor alvorlig den globale oppvarmingen har blitt, og den trussel dette utgjør for økonomien i et oljeland: Hvordan skal norsk klima- og energipolitikk se ut fremover?

Selv om oljeselskapene er relativt tydelige i sin respons og tilpassing til energiomstillingen, er det er ikke lett å forutse hvilken betydning petroleumsvirksomheten vil ha for norsk økonomi i fremtiden. Noen skribenter mener at oljens betydning for norsk økonomi ikke bare er positiv, men hvor store kostnadene kan bli er usikkert. En form for risiko ligger i

alt det klimaendringene kan bringe med seg av utgifter og investeringer. En annen risiko handler om at de store investeringene i olje- og gassaktiviteter kan være for optimistiske. På kort sikt er det imidlertid ikke noe annet produkt som kan erstatte petroleum og gi landet like store inntekter. Forskere mener at det er vanskelig å se noen umiddelbare alternativer til de økonomiske og politiske kreftene som har gjort store deler av verden til 'petroholikere'. Av de mer nøkterne-optimistiske forsøkene på å beskrive fremtiden, er dog den ferske rapporten fra «Energy Transition Outlook». Her baserer man seg på en forventning om fortsatt økte CO_2-utslipp frem til 2025, og et redusert globalt energibruk fra cirka 2030. Det forutsetter åttedobling i fornybar energiproduksjon frem til 2030.[29] Rapporten forutsetter en fundamental nyorientering, samt at verden samarbeider. Dette gir store og spennende muligheter for en petroleumsbransje som har kompetansen og erfaringer med omstillinger og tilpasninger. Og ved å vise reell vilje til diversifisering og orientering mot det fornybare energimarkedet, vil de unge kunnskapsarbeiderne igjen tiltrekkes av jobber i energiselskaper.

Dersom alt skal vokse som før, blir det ingen omstilling. Nettopp derfor må en akseptere en offentlig debatt om hvordan en best kan møte stagnasjon i oljenæringen med en gjennomtenkt politikk for fremvekst av nye næringer. Jeg sier meg enig med ekspertene som sier at med fakta og kunnskap som utgangspunkt, er vi aller best tjent med en åpen og fordomsfri meningsbryting om denne viktige problemstillingen for norsk økonomi og samfunn i tiden som kommer.[30] Mange bedrifter i petroleumsnæringen jobber pro-aktivt for å tilpasse seg det nye klimalandskapet. Arbeidet med Norsk Oljemuseums utstilling «Klima for endring» viste at olje- og gassindustrien har en imponerende evne til innovasjon, utvikling og omstilling. Det er akkurat det som trengs i møtet med klimautfordringene.

Med tanke på hvordan stater, kommuner, næringsliv og borgere er utsatt for klimarisiko er det betimelig å spørre: Hvordan kan vi som samfunn, og i hver enkelt virksomhet, best ta beslutninger som tar hensyn til virkningene både av klimaendringer og klimapolitikk? Flere kommentatorer mener at det ikke bare er produksjonen av olje og gass som er problemet, men også den økonomiske veksten og det forbruket som vi alle er del av. For mange er det ikke lett å gi opp ideen om fortsatt velstandsvekst. Allerede Brundtlandkommisjonens rapport fra 1987 slo fast at «… sikkerhet, velstand og selve planetens overlevelse avhenger av endringer nå.»[31] Samtidig var premisset den gang at kursendringen måtte baseres på fortsatt økonomisk vekst. Dette dilemmaet er like aktuelt i dag. Det sies at på «klimaets alter» må vi gjøre noe med forbruket, som faktisk genererer et behov som gjør at det blir produsert olje. Biologiprofessor og forfatter Dag O. Hessen er blant dem som peker på konsekvensene av vestens (over)forbruk som en hovedutfordring med å nå klimamålene.[32] Skal vi ta ekspertene på ordet, er kanskje «forbruksskam»

blitt det nye trendordet i den offentlige debatten.[33] De to mest bekymringsfulle utviklingstrekkene i dag, klimaendringer og naturtap er knyttet til vårt politiske og økonomiske system, vår kultur og adferd. Og i dette komplekset vil petroleumsnæringen spille en betydelig rolle i tiden som kommer.

Noter

1 *https://www.ohchr.org/EN/Issues/Environment/SREnvironment/Pages/VisitNorway.aspx*
2 *https://www.nho.no/publikasjoner/p/naringslivets-perspektivmelding/energi-og-klima/*
3 *https://www.offshore-technology.com/features/influence-from-the-inside-the-role-of-investor-activism-in-oil-and-gas-majors/*
4 *https://www.offshore-technology.com/features/influence-from-the-inside-the-role-of-investor-activism-in-oil-and-gas-majors/*
5 *https://sysla.no/meninger/motstanden-mot-oljeindustrien-oker-industrien-selv-hjelper-ikke-til-med-bedre-omdommet/*
6 *https://www.aftenbladet.no/meninger/kommentar/i/J1VneP/klimaskygge*
7 *Sæther (2019)*
8 *https://www.bing.com/search?q=Klaus+Mohn+klimaspel+om+oljeverdiar&qs=n&form=QBRE&sp=-1&pq=klaus+mohn+klimaspel+om+oljeverdiar&sc=0-35&sk=&cvid=F395EFC0436B4FD686F96EF-2A24F00E3*
9 *Melberg, Holte og Einarsen (2018)*
10 *Sæther (2019)*
11 *https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/dette-mener-de-om-klima-og-olje-1.1024199*
12 *https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/norske-meninger-om-miljo-lokalt-og-globalt*
13 *https://energiogklima.no/tema/folk-mener/*
14 *https://forskning.no/miljovern-ny-miljo/i-nord-norge-er-over-70-prosent-imot-oljeboring-i-lofoten-og-vesteralen/292193*
15 *https://forskning.no/klima-partner-universitetet-i-bergen/nordmenn-er-informert-men-ikke-alarmert-om-klimaendringer/1282183*
16 *https://www.forskningsradet.no/nyheter/*
17 *https://www.ohchr.org/EN/Issues/Environment/SREnvironment/Pages/VisitNorway.aspx*
18 *https://www.nrk.no/rogaland/derfor-har-mange-oljearbeidere-oppdatert-profilbildet-sitt-pa-facebook-1.14706689*
19 *https://forskning.no/arbeid-norges-forskningsrad-olje-og-gass/star-frykt-for-a-miste-jobben-i-veien-for-klimaengasjement/1364723*
20 *https://klimastiftelsen.no/publikasjoner/oljenaeringen-statens-klimarisiko/*
21 *https://www.blackrock.com/corporate/investor-relations/larry-fink-ceo-letter*
22 *https://www.norskoljeoggass.no/om-oss/nyheter/2020/01/nye-klimamal/*
23 *https://www.dn.no/olje/olje/klima/subsea-7/nytt-veikart-visket-ut-gamle-konfliktlinjer-i-oljebransjen-det-har-vart-mye-enklere-enn-folk-kanskje-skulle-tro/2-1-732505*
24 *https://www.dn.no/olje/equinor/klimautslipp/olje/equinor-sjefen-om-selskapets-nye-klimasatsing-en-naturlig-del-av-vart-samfunnsansvar/2-1-732324*
25 *https://energi24.no/nyheter/samler-20-selskaper-i-moreld-vi-skal-angripe-nye-markeder*
26 *https://energiogklima.no/nyhet/oljeservicetopp-kyllingstad-vi-far-aldri-en-ny-oljeopptur/*
27 *https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/pLr8Go/klimautfordringen-kan-vi-lre-noe-av-olje-og-gasshistorien*
28 *Sæther (2019)*
29 *https://eto.dnvgl.com/2019*
30 *https://www.aftenbladet.no/meninger/kommentar/i/J1VneP/klimaskygge*
31 *Brundtland et al. (1987)*
32 *Hessen (2020)*
33 *https://energiogklima.no/nyhet/oljeservicetopp-kyllingstad-vi-far-aldri-en-ny-oljeopptur/*

Referanser

Brundtlandkommisjonen (1987). Vår felles framtid (Our common future). Tiden Norsk Forlag.

Hessen, D.O. (2020). Verden på vippepunktet. Res Publica.

Melberg, K., Holte. K.A., Einarsen, K. (2018). *Nedbemanning og sykefravær i petroleumsnæringen: Hva skjer med de som blir igjen?* Rapport 2018/387. NORCE.

Sæther, Anne Karin (2019). *De beste intensjoner. Oljelandet i klimakampen*. Cappelen Damm.